

ANDREJ M. POZNIČ

Pozabljena razsežnost ekološke problematike

Če ne prej, pa mora biti po medijsko odlično predstavljenem filmu *Neprijetna resnica* vsakomur jasno, da smo ljudje s svojim delovanjem iztirili naravni potek dogodkov, oz. da smo sami povzročili vse ekološke težave našega planeta. Od prvega namerno prižganega ognja ljudje vplivamo na okolje. Pred milijonom let je bil to morda požar, ki ga je zanetila nepazljivost, kasneje je bila to salinizacija, ki jo je povzročilo namakanje, danes pa je celotna zemeljska obla zaznamovana s človeško prisotnostjo. Ta zaznamovanost se izraža v širjenju puščav, onesnaženju voda, zraka in zemlje, v neurejenem širjenju mest, v opustošenju, ki ga povzročamo pri pridobivanju rudnin, energije ali hrane.

Lokalno smo ljudje sposobni ustvariti čudovite vrtove, globalno pa uničujemo svoj planet z neko nepopisno ihto, ki se skriva za nebrzdano željo po udobnosti za vsako ceno. Nekaj desetletij smo se lahko varali, da temu ni tako, in se ignorantsko vedli, zaprti v meje lastne države ali kontinenta. Zdaj vemo, da onesnaženje ne priznava državnih meja in tudi ne kontinentalnega izolacionizma. "El niño" ima globalne posledice, saharski vetrovi že dolga stoletja odlagajo svoj peščeni tovor na Amazonijo in ji prinašajo rodovitnost, medtem ko uničujejo Severno Afriko, topljenje polarnega ledu dviga površino morja vsepovsod in grozi z ustavitvijo zalivskega toka. Globalizacija, ki predstavlja upanje in strah ljudi, zahteva od nas – prvič v zgodovini – globalno razmišljanje ne le v smislu trga

in dobička, temveč tudi v smislu skrbi in odgovornosti za zemljo kot tako in vse njeno prebivalstvo.

Prve, blage posledice segrevanja zemlje so zadele najpremožnejši del svetovnega prebivalstva. Panika na tem koncu sveta je zdaj velika, saj zavarovalnice niso sposobne pokrivati škode in zato izplačujejo zavarovalnine zelo selektivno in diskriminatorno. Državne blagajne so prazne in ne bodo mogle v nedogled pokrivati škode. Zaradi tega uživajo visoko popularnost razna ekološka gibanja in vse, kar je "eko" (v zadnjih letih se je ta dodatek pojavil v avtomobilski industriji, letalih, hrani, obleki, itd. itn.). Nalepka deluje kot dobro promovirana slepilna prevara, ki ji vsi radi verjamemo. Včasih je pa le dobra krinka za podražitve hrane in proizvodov ...

V svetu "eko" je veliko laži in prevar, a zaradi fatamorganske želje, da bi bilo "še naprej tako, kakor je in je bilo", ljudje radi verjamemo v pravljice.

Preseneča (ali pa tudi ne) dejstvo, da se v soočenju z ekološkimi problemi omejujemo na iskanje tehničnih rešitev. Tehnika je pomnožila človekovo moč in zato tudi naš vpliv na zemljo. Zaradi tehnike smo sposobni povzročiti veliko ekoloških katastrof nepredstavljenih razsežnosti. Za zdaj smo še prepričani, da bomo prav s tehniko rešili težave, ki smo si jih povzročili. Malokdo pa se hoče soočiti z virom ekoloških problemov, to je s človekom samim.

Ekološke katastrofe lahko razumemo kot meje, ki nam jih postavlja zemlja. Meje našemu pohlepu, naši svobodi, naši volji po obvladovanju, naši brezbriznosti. Meja, ki ni moralna – postavljena od Boga ali legalna, postavljena od zakonodajnih oblasti, temveč naravna (fizikalna) in zato neprizivna in neobhodna. Dilema je spoštovati danost (naravo) ali plačati ceno, ki jo prekršek zoper naravo vsebuje. V igri je človekova svoboda, zato je ekološki problem predvsem moralen. Moralne korenine ekoloških problemov pa so pozabljeni vidik, ki ga redko kdo omeni ali upošteva.

Ekologija in morala

Človeško delovanje vpliva na okolje. Ker se temu vplivu ne moremo izogniti, se lahko samo vprašamo, kako moramo delovati, da bo naš vpliv na okolje nam prijazen, za naravo pa vzdržen. Človek se preživilja z delom, ki ga lahko definiramo kot sistematičen napor, ki je potreben za pridobitev oz. preoblikovanje stvari sebi v prid. Nekatera dela jasno pokažejo tudi odvisnost od narave oz. "višje sile", ki je ne moremo obvladovati. Npr. kmet seje pšenico in pričakuje žetev. Najprej je moral za to pripraviti njivo, potem pa skrbeti za gnojila in uničevalca plevela... Kljub velikim naporom je izven njegove oblasti vreme. Suša ali prevelika moča, vse vpliva na količino

pridelka, ki ga bo lahko spravil, zato se kmet zaveda svoje odvisnosti od narave, od zemlje, in je po "službeni dolžnosti" religiozen, a tudi konservativen, saj njegov obstoj sloni na trajnosti, na konstantnosti dejavnikov, ki vplivajo na pridelek.

V tovarnah se človekova odvisnost od narave in konstantnosti dejavnikov zamegli. Surovine pripeljejo ljudje, predelajo jih stroji, ki smo jih zgradili in jih obvladamo ljudje. Vreme ni problem, saj delamo pod streho, kjer smo odvisni predvsem od elektrike, ki spet pride do nas po kablu. V industrijskem procesu so na dnevnem redu izboljšave, inovacije, spremembe. Novo je boljše, se usidra v zavest vsakega uporabnika. Delavec zato ne more biti konservativen, kakor je kmet, kjer je stalnost vremenskih pogojev eden od ključev do uspeha. Posledice njegove dejavnosti na okolje ostanejo delavcu prikrite ali nepoznane in zaradi posrednosti so lažje podvržene manipulacijam, dezinformacijam, predvsem pa lastni brezbriznosti. Delavec je zato bistveno bolj podvržen vplivu ideologije in raznim centrom moči, ki obvladajo medijski prostor.

Z delom si človek ne pridobiva samo svojih osnovnih potrebščin, temveč si ureja svoje bivanje in večja svoje imetje. V nas je želja, da bi bilo naše bivanje čim lažje, oz. da bi nam ne bilo treba skrbeti, kako bomo preživeli. Od tod do luksuza pa je le majhen korak. Pretekla desetletja je vsaj naš del sveta iskano brezskrbnost dosegel in tudi prestopil nevidno in neotipljivo mejo pretiravanja od dela za človeka dostojno življenje do vsem dostopnega luksuza. Kaj drugega kot luksuz so naša poceni potovanja v daljne dežele, ki morajo biti dostopna tako tajnici kakor delavcu, kmetu kakor smetarju, bogatašu in skromnemu začetniku?

Moralne korenine ekoloških vprašanj moramo najprej poiskati pri pohlepu oz. lakomnosti, ki jo lahko razumemo kot trajno in neurejeno grešno nagnjenje k materialnim dobrinam, za katere smo pripravljeni storiti vse. Apostol Pavel pohlep celo postavi na prvo

mesto pri povzročanju krivic, "korenina vsega zla je namreč pohlep po denarju" (1 Tim 6,10). Zaradi denarja smo ljudje pripravljeni na vse mogoče zločine (umor, prevara, skok čez plot, laž, ipd.), pravi apostol. Denar je postal simbol imetja in tudi zmožnosti, da si nekaj privoščimo. Zato ga vedno prištevamo k oblasti in moči. Denar je sveta vladar, pravi pregovor, in za denar so mnogi pripravljeni storiti vse. Tudi uničiti okolje zase in za svoje naslednike.

Pohlep ali lakomnost pa sta popolnoma moralni kategoriji, saj veljata za grešni navadi. Greh je po definiciji za vernika "prestopke zoper Boga in bližnjega", za nevernika, ki ne priznava Boga, pa bi smeli reči, da je greh tisto, "česar ne bi smelo biti". Vsakomur je namreč jasno, da umora ne bi smelo biti, da laži ne bi smelo biti, da splava ne bi smelo biti, da ne bi smelo biti homoseksualnosti, da ne bi smelo biti kraje, da ne bi smelo biti vojne ... Ne bi smelo biti, pa je! Vsi naštetih pojavi ne morejo biti označeni kot objektivno dobri. Tudi če npr. vojno dobimo, ostane vojna na sebi nekaj slabega. Dobro in slabo je premica, pred katero ni moč ubežati in na kateri se gibljejo naše vrednostne sodbe, to je pa moralna ali etična raven človeka.

Človekov pohlep se vedno uresničuje s pomočjo sočloveka. Kakor vojskovodja ne more biti brez vojske, ki uresničuje njegove ukaze, tako podjetnik ne more brez kupca svojih proizvodov. Družbenost človeštva se pokaže tudi v zadovoljevanju naših resničnih in kulturno ustvarjenih, pa celo namišljenih potreb. Nihče ni sam, ne v dobrem ne v slabem. Uničevanje je posledica nerazumevanja, pohlepa, tekmovalnosti, pa tudi brezbržnosti človeštva pri ustvarjanju blagostanja. Človek je po naravi družbeno bitje, vedno živi skupaj z drugimi. Vsak od nas je vpet v mrežo odnosov, ki jim ne more uiti, lahko jih zamenja, vendar človeka izven družbenih odnosov ni. Kaj je dobro in zakaj, ostaja vedno središčno vprašanje tako za posameznika kakor za skupnost. Po dekolonizaciji Afrike so Zahodnjaki, zdaj pa tudi Kitajci, povzročili mnogo revolucij in državnih udarov, da bi

prišli s pomočjo domačih povzpetnikov do naravnih bogastev pravkar osamosvojenih držav. Kar je maloštevilnim lokalnim veljacom prinašalo nepojmljivo bogastvo, je za ljudstvo pomenilo revščino in izkoriščanje, za okolje pa brezbržno uničevanje. Ekologija je torej tipično človeški problem, ki ima svoje korenine v srcih ljudi, kjer se rojeva dobro ali zlo. Vzroki ekoloških problemov so v človeškem srcu in so le posledica neurejenih strasti in želje po udobnejšem bivanju. Zato lahko ekologijo uvrstimo med probleme, ki jih obravnava moralist ali etik.

Ekološke katastrofe, ki smo jih ljudje v zadnjih dvestotih letih povzročili, ne ogrožajo le našega načina življenja in našega standarda, temveč že resno ogrožajo vremensko ravnovesje Zemlje kot take. Klici k spremembam so že zelo glasni, vendar so za zdaj zaviti v prepričanje, da bo možno ohraniti ves luksuz oz. "naš način življenja", ga celo razširiti na večino človeštva in obenem sanirati naš vpliv na okolje. Od jasnega spoznanja, da tako ne gre več, do ukrepanja pa je še zelo daleč. Oviras nas namreč "interes". Interes, ki je postal gibalo oz. je gibalo našega delovanja, pa tudi opravičilo za vse naše početje. Če imam interes, potem bom, če ga nimam, potem ne bom ... Interes v smislu dobička, pridobivanja moči in privilegijev. Po tej logiki delujejo tako države kakor posamezniki, korporacije kakor lobiji, celo ekološke skupine in njihovi nasprotniki. Dokler bo interes glavno gibalo našega početja, bomo stopicali na mestu. Vernik, ki je sicer tudi podvržen opisanemu vplivu, pa se sooča tudi z verskim načinom delovanja, kjer interes ni glavni motor, temveč je odločilno dobro. V teološkem pogledu na človeška dejanja govorimo o mesu in duhu. Prvo je usmerjeno v tuzemske stvari, drugi k božjim. Prvo je za vernika negativno, drugi pozitiven. Prvo je slabo, drugi je dober. Apostol Pavel v Pismu Galačanom našteva sadove del mesa: "Sicer pa so dela mesa očitna. To so: nečistovanje, nečistost, razuzdanost, malikovanje, čaranje, sovraštva, prepirljivost, ljubosumnost, jeze, častihlepnosti, razprtije,

strankarstva, nevoščljivosti, pijančevanja, žretja in kar je še takega." (Gal 5,19-21.) Spisek prestopkov in grehov, ki se prej ali slej izrazijo tudi kot ekološki problem.

Greh bi lahko obravnavali tudi kot onesnaženje človeka. Onesnaženje je vse tisto, kar kali medčloveške odnose. Pokvarjeni medčloveški odnosi pa se prej ali slej pokažejo tudi kot rane, ki jih človek povzroča naravi, torej kot ekološki problem. Tehnično in brezbožno reševanje ekoloških vprašanj ne bo obrodilo pravih sadov, dokler ne bomo spremenili svojega načina mišljenja in se vrnili v območje božjega. Klici ekologov k spremembi našega odnosa do narave ne morejo obroditi sadov, dokler ne bomo spremenili svojega odnosa do človeka: do samega sebe in do sočloveka. V bistvu pomeni to, da se odpovemo vsem stranpotem svobodomiselnosti, ki ne sprejema omejitev človeške danosti. Mislim na splav, odnos do zakona (ločitev) in družine, mislim na pojav homoseksualnosti in evtanazije, mislim na genetsko manipuliranje in na prepričanje, da je človek bitje, ki se samo-doreče od telesnosti do duhovnosti, mislim miselnost, ki dovoljuje vse, kar človek zmore brez moralnih zavor in omejitev (poskusiti, enkrat ni nobenkrat, ipd.). Ekološke probleme bomo začeli uspešno reševati tedaj, ko bomo dejansko sprejeli svetopisemski pogled na človeka, ki je mož ali ki je žena. Oba sta naravnana drug na drugega, torej družbeno bitje, ki je božja podoba in sličnost. Iz te osebne, družbene in vertikalne dimenzije pa se preselimo na področje greha, kjer sprejmemo, da je človek zaznamovan z izvirnim grehom in zato nagnjen k sebičnosti in v svoji nepopolnosti k škodljivemu delovanju zoper sebe in bližnjega. Ker je naš vpliv na okolje tako velik in izključno plod našega delovanja, se moramo soočiti s samim seboj in spremeniti svoje ravnanje.

Kakor se države zaradi interesov in koristi izogibajo konkretnim korakom, tako se ekološka gibanja izogibajo antropološkimi vprašanjem, kajti nočejo odgovoriti na vprašanje "kdo je človek", ker bi potem morale

sodelovati s cerkvami in drugimi verskimi skupnostmi, ko gre npr. za boj proti kugi našega časa, splavu. Tako se v resnici boriyo za parcialno reševanje ekoloških vprašanj in ne morejo predlagati celostne rešitve, ki očitno sloni na principih solidarnosti, soodgovornosti, odpovedi, posta in pokore. Kajti narava nam sporoča: delali boste pokoro za svoje prestopke zoper mene, vi in vaši otroci. Pokora, ki je naložena prihajajočim rodovom, kar še poudarja sebičnost sedanje generacije in njeno zakrknjenost v mentaliteti "za menojo potop", se meri v stoletjih. Odvrnitev od praktičnega materializma k duhovnim stvarim v Jezusu Kristusu, ki prinaša sadove Duha: "ljubezen, veselje, mir, potrpežljivost, blagost, dobrotljivost, zvestobo, samoobvladanje" (Gal 5, 22-23), postaja nujna za rešitev ekoloških vprašanj. Poleg konkretnih akcij npr. za reševanje kitov ali papig, deževnega gozda ali posameznih biotopov, se moramo lotiti tudi svetovnonazorskih vprašanj, kjer pa ne sme manjkati prispevek teologije oz. vere, saj bi sicer zapadli v parcialnost, značilno za tistega, ki vero in vernike potiska v zasebnost.

Dvestoletni napor, da bi vero izrinili v zasebnost, je v Evropi dokončan. Prostor, ki je v javnosti prej pripadal veri, je zdaj poln nesmisla in nedoslednosti, strahu in nereda, ki se izraža v nekonsistentni družbi, ki ji manjka kohezivna moč. Namesto enosti v različnosti smo različni v različnosti in zato prevladuje strog individualizem. Družbena razsežnost človeka je poteptana in zanikana. Vsak je sam pred drugimi, proti drugim in sam pred državo in institucijami, mediji in drugimi centri moči. Posameznik služi le še kot številka, ki jo pokličejo na volitve, da legitimira lobije, ali kot potrošnik, ki poganja motor ekonomije in navidezne rasti. Tako stanje pa je v svojem jedru prag novega totalitarizma, ki še nima svojega imena, ker je difuzen, se pravi kot megla, ki je, pa je ne moreš prijeti, ki nima pravega začetka in ne pravega konca, čeprav se nekje začne in nekje konča, ki vse odene v svoj mrzel oklep in spremeni v sivino, kar je polno barv. Kakor

megla vpliva na razpoloženje ljudi, tako novi totalitarizem vpliva na osebe in družbo. Vse preveča, vse obvlada in vse ohlaja, predvsem pa nikogar ne zapira ali preganja, kakor so to delali totalitarizmi preteklega stoletja. Nič ni jasno, nič določeno, nič dokončno, vse je relativno in vse je pod kontrolo. Novi totalitarizem hoče naše duše, pušča pa nam naša telesa, čeprav hoče, da jim strežemo v najbolj brutalnem in nečloveškem materializmu.

Prispevek krščanstva nasprotuje temu novemu totalitarizmu, saj je spoštovanje danosti, resnicoljubnost in klic k celostnem reševanju ekoloških vprašanj. Žal pa smo kristjani zaposleni z mnogimi drugimi stvarmi in ne posvečamo velike pozornosti tem vprašanjem. Tudi tukaj nas ni v prvih vrstah in na neki način dovolimo, da prevzemajo pobudo tisti, ki na vprašanja o človeku nimajo odgovorov in so njihove rešitve zato parcialne.

INTERDISCIPLINARNOST EKOLOŠKIH REŠITEV

Preprost opis ekoloških problemov našega planeta oz. nas ljudi jasno kaže, da je to področje izrazito interdisciplinarno, saj ne govorimo le o škodljivih učinkih svojega delovanja na planet, temveč tudi o učinkih človeškega delovanja na ljudi in celo na prihodnost. Razumevanje dogajanja ni odvisno le od velike količine informacij, temveč in predvsem od sposobnosti, da vzroke in posledice postavimo v pravilno zaporedje. Kdor iz razmisleka o ekologiji izključuje antropologijo ali sociologijo, teologijo in svetovnonazorska vprašanja, komur ni mar za vero in moralo, tak bo ostal pri svojih pogledih vedno tehnicističen in preozek. Očitno postaja, da je rešitev ekoloških tegob v tem, kar verniki imenujemo spreobrnjenje.

Spreobrnjenje je pojem, s katerim označujemo spoznanje, da smo delali narobe; voljo, da bomo delali drugače; konkretno pot, po kateri bomo izšli iz svoje zmote, in tudi pomoč, ki jo prejmemo od Boga za tak korak. Ključna pri spreobrnjenju je sprememba

mentalitete in delovanja. Nič ne pomaga, če vem, da moram delati drugače, in dan za dnem odlašam z dejanji, ki bi potrjevali spoznanje. Spreobrnjenje vsebuje tudi kesanje nad grehi in napakami ter primerno pokoro, ki mora biti v sorazmerju z prestopki. Prevedeno v ekološko problematiko to pomeni, da si moramo kot družba, civilizacija in posamezniki priznati, da smo delali narobe in da tako ne gre več naprej. Vse kaže, da ni več vprašanje, ali bomo delali pokoro za svoje prestopke zoper Zemljo ali ne, temveč koliko pokore bo človeštvo moralo pretrpeti in ali bomo trmasto vztrajali pri svojem sedanjem ravnanju ali bomo temeljito spremenili svoj roparski pohod na zemeljske zaklade. "Znotrajčloveško", se pravi družbeno vprašanje pa je, ali in kako bomo porazdelili bremena pokore, se pravi, da je to vprašanje pravičnosti. Izkušnja pravi, da bodo revni nosili večji delež bremen, ker se bogati in mogočni izogibajo svoji krivdi in prelagajo bremena na druge. Klasična ločitev bogati - revni ni enoznačna, saj so bogate in mogočne države, ki imajo množico revežev (npr. Kitajska, Rusija in Brazilija, pa tudi ZDA in EZ), ki pa so marsikdaj veliko bolj bogati kakor normalni ljudje srednjega sloja v revnih državah. Revščina je kategorija, ki jo merimo znotraj posameznih držav in kontinentov in ima zelo veliko pojavnih oblik. Bogati so in bodo živeli sredi najbolj revnih držav, revščina pa se bo skrivala tudi za bogatimi fasadami industrijsko razvitih držav. Prepletenost dobrega in slabega v človeku in družbah, ki jih človeštvo ustvari, je postala kompleksna, kakor je z razvojem industrije in komunikacij postala človeška družba sama. Nihče ne more biti tako izoliran, da bi lahko živel samozadostno in brez vpliva zunanjega sveta. Te utvare danes ni več, niti za Severno Korejo, ki poskuša biti avtarkična in svojo držo brani z jedrskim orožjem.

V sodobnem ateističnem in protikrščanskem (predvsem protikatoliškem) svetu je težko zagovarjati prisotnost vere in teološke argumentacije v družbenih vprašanjih, morda bi nasprotniki vere

dovolili v interdisciplinarnih skupinah prisotnost "etika", čeprav le-ta nima kakšnih praktičnih učinkov v družbi, saj je etika, ki sloni na razumu ali volji, vedno podvržena subjektivizmu in individualizmu, ki ugaja posamezniku, kar pa se zrcali kot rušenje skupnosti in njenih kohezivnih sil. Težko pa bi pristali na prisotnost "vernika" ali "moralista", ki bi zastopala svojo versko skupnost. Prav tako zahteva ekologija, da se odpovemo individualizmu in končno spet priznamo, da je skupnost sama na sebi (družina, rod, narod, država) nekaj samostojnega in da ni le posameznik/oseba tisti, ki je nekaj vreden.

Tam, kjer se enači "nevtralnost" z ateizmom in svobodo z nevero, kakor npr. pri nas, je vernik in njegova skupnost odveč. In vendar je prav pri ekoloških težavah jasno, da gre tu za človeško povzročeno težavo, ki prihaja iz "človekovega srca", zato bi bilo pametno rešitev iskati prav tam, pri človeku in njegovih skupnostih. Vzgoja srca pa je naloga vere, ki potem vpliva na vsa človekova dejanja, kar se dogaja preko praktičnega moralnega nauka, ki vernika in vsakega človeka dobre volje uči, kaj je prav in kaj ne, kaj mora narediti in kaj opustiti. Moč moralke je predvsem v sklicevanju na vero v Boga kot temelj njene obveznosti. Vera v Boga je veliko bolj osebna zadeva kakor pozitivno razglašen zakon, ki ga poljubna večina v parlamentu lahko spremeni. Trdnost moralnega nauka Cerkve oz. verskih skupnosti sloni na njihovih transcendentnih temeljih, ki jo varujejo pred samovoljo moralistov in verskih voditeljev. Predvsem pa ves moralni nauk sloni na prepričanju, da je Bog dobroti sama, posledično pa je dobro, kar nas pelje k Bogu, in zlo, kar nas odvrča od njega. Bog, ki je dober, je zadnja, nezlomljiva in samostojna referenca za dobrost vsakega človeškega dejanja. Ker pa je Bog zunaj oblasti človeka, saj ga ne moremo skrčiti na svojo podobo ali igračko, se pravi, da ne moremo z njim manipulirati, vernik ne more samovoljno dobrega depasirati in zla povišati na lestvici sprejemljivosti, kakor se to dogaja npr. v pravu, kjer z orodjem

"depenalizacije" dejansko spreminjajo vrednostni sistem dobrega in zla. Vernik mora vedno reči "ne ubijaj", pa čeprav mu to ne prinaša simpatij pri moralcih ali zagovornikih splava. V skrajnem primeru bo vernik za resnico moral tudi umreti.

RESNICA

Vstop resnice v ekološko govorico se je zgodil z že omenjenim filmom, čeprav bi lahko v slovenščino naslov prevedli tudi kot "Neprijetna dejstva". V zadnjih dvajsetih letih smo se navadili, da ima vsak "svojo resnico", kar ni nič drugega, kakor če rečemo, da "nihče nima resnice". Od neke politične izbire do notranje moralne drže je majhen korak, ker je oboje tesno povezano z najglobljimi osebnimi izbirami človeka, ki smo jih v Sloveniji sprejeli kot samo po sebi umevne. Temu prepričanju pravimo subjektivizem in ni nov pojav. Že 2000 let nazaj ga je Poncij Pilat zastopal v svojem kratkem dialogu z Jezusom, ki zase trdi, da je "pot, resnica in življenje", Rimljan pa sprašuje, "kaj je resnica". Ko sebi in drugim odrečemo sposobnost spoznavati resnico v njeni celovitosti in objektivnosti, se spustimo na raven divjega subjektivizma, ki se konča pri ideologiji "gender", kjer v nasprotju z očitnim govorijo o možnosti, da vsak sam izbere svoj spol. V subjektivizmu zamenjamo "biti" s "postajati" (v primeru spola: sem moški ali ženski in postajam lahko samo moški ali ženska. Prestop dejansko ni mogoč in spada med stvari, "ki jih ne bi smelo biti", oz. je deviacija, ki jo toleriramo, zamaskiramo ali zdravimo), kar je zadnje nasilje, ki ga lahko storimo nad dejstvi, nad objektivno danostjo, ki smo jo dolžni sprejemati, spoznavati in razumevati in ki nam odločilno pomaga pri spoznavanju resnice same. Spoznavanje je lahko različno, danost pa je za vse ljudi enaka.

Preneseno v ekološko področje bi lahko rekli, da je sporočilo narave vedno isto, ljudje pa ga sprejemamo različno, ker smo bolj ali manj odprti za informacijo, ker imamo v konkretnem primeru več ali manj interesov

in ker je zahteva po spremembi osebnega in družbenega ravnanja bolj ali manj blizu. Zavedati se moramo, da pri ekologiji ni nevtralnosti. Vedno smo prizadeti, vedno smo pristranski, kar so osnovni pogoji za tisto, kar v moralki označujemo za sebičnost. Egoizem je drža, ki najprej in predvsem gleda nase ne glede na drugega in njegove potrebe. Ekoloških katastrof ne bomo rešili s subjektivizmom, potrebujemo drugačen pristop in tega lahko ponuja le nekdo, ki celostno odgovarja na vprašanja človekovega bivanja, kar je nedvomno v pristojnosti filozofije, še bolj pa v pristojnosti vere. Ekologija zahteva vero, vendar sama ne sme postati vera.

Ekologija, ki postane vera, postavi na prvo in absolutno mesto našo predstavo o naravi. Narava postane bog, ki se mu moramo podrejati, ga malikovati in zanj narediti vse. Svetopisemski pogled na naravo pa se začne s priznavanjem, da je narava delo vsemogočnega Stvarnika, ki je človeka postavil na prvo mesto, saj je človeška narava večna in namenjena sobivanju z Bogom iz obličja v obličje, iz oči v oči. Vernik gleda na svoje življenje za zemljo kot na čas in prostor za svobodno odločitev za Boga ali proti njemu, oz. za skupnost ali popoln individualizem, za nebesa ali pekel. Ne glede na zunanje okoliščine je človek vedno povsem svoboden za to zadnjo in najpomembnejšo odločitev. Nihče mi ne more preprečiti, da bi bil dober. Šele svoboda za dobro dela človeka odgovornega, se pravi, podrejenega Nekomu, ki bo terjal od njega odgovor za njegova dejanja. V tej perspektivi je vernikov odnos do narave odnos umnega gospodarjenja, skrbi, da bi gradil in ne uničeval, predvsem pa odnos do samega sebe, do drugega in tudi do narave sloni na prepričanju, da posameznik in tudi družba nista absolutna, ampak je posameznik ustvarjeno bitje v odnosu do drugih oseb in stvari. Sprejetje te perspektive nam odpira možnost za celostni pogled na ekološka vprašanja, ki so najprej in predvsem človeška vprašanja in zato moralna vprašanja. Tehnika ali malikovanje narave ne omogočata rešitve

planeta, ker ne rešujeta vzrokov nastanka ekoloških katastrof, ki so, kakor že rečeno, pohlep, nevednost in tehnična možnost v kombinaciji druga z drugo.

Zahteva, da se v interdisciplinarni dialog o ekoloških vprašanjih, brez patosa nove religioznosti ali celo panteizma, vključijo vero in njen moralni nauk, morda ne bo najbolje sprejeta. Predsodki po dveh stoletjih razsvetljenstva, ki sloni na zaničevanju vere in posebej Katoliške cerkve, niso odpravljeni v kratkem času. Čustva, ki jih sproži že samo ime RKC, ne le pri nas, temveč tudi drugod, kakor dokazujejo dogodki v Madridu ob svetovnem dnevu mladih, onemogočajo razumsko in trezno razmišljanje. Dejstvo pa je, da tudi družbeni pristop do ekologije sloni bolj na čustvih kakor na treznem razmisleku in spoznanju, da je prav in dobro, da začnemo takoj ravnati drugače.

Govor o ekologiji je poln evfemizmov in zavajanj. Politiki niso pripravljeni izreči besede "odrekanje", "zategovanje pasu" ali "odpoved", ker bodo zaradi njih izgubili volitve. Še manj smo pripravljeni sprejeti konkretne ukrepe, ki bodo besede spremenili v dejanja, ker nas bodo topli tam, kjer najbolj boli: pri standardu. Načeloma smo vsi za varčevanje, a ne še zdaj. Naj varčujejo zanamci. Načeloma smo vsi za spremembe, a ne še zdaj. Naj spremenijo zanamci. Tako se obnašamo pri javnih financah, pokojninah, davkih, kakor tudi pri zmanjševanju izpustov toplogrednih plinov, tratenju naravnih bogastev, ogrevanju ali elektriki. Dejansko se vsi sprenevedamo, da smo pripravljeni na "zeleno tehnologijo", ki je praviloma dražja in manj dostopna masovni uporabi, v resnici pa naše gospodarstvo še vedno sloni na prividu "neomejene rasti" in čim hitrejšega zaslužka.

Gospodarska dejavnost človeka pa je prvi in glavni vzrok splošnih ekoloških problemov. Smog v Pekingu je neposredno povezan s povečanjem gospodarske dejavnosti, večje možnosti ogrevanja, dostopnosti avtomobilov in proizvodnje elektrike v termoelektrarnah. K tem človeškim vzrokom lahko

dodamo še puščavski pesek. Navadili smo se, da naj bi v gospodarstvu smela veljati drugačna pravila kakor tista, ki jih učijo Božje zapovedi: ne kradi, ne laži, ne želi bližnjega žene in bogastva. Opevani trg naj bi bil nekaj samostojnega, naj bi imel svojo lastno zavest in naj bi deloval v smeri dobrega. V resnici pa trg potrebuje zakone, regulatorje, sodnike, posrednike, ki urejajo spore, ki se med ljudmi pojavljajo zaradi zlobe in napak. Trg, ki je dejansko prepuščen samemu sebi, ni več trg, temveč divjina. Trg je po definiciji urejen prostor, kjer zakonita oblast omogoča pošteno tekmovalstvo, pobira davke in preprečuje monopole. Danes, ko države kupujejo propadle banke z denarjem, ki niti ne obstaja, in se zadolžujejo z nepojmljivo hitrostjo in je to zadolževanje le prelaganje bremena na prihajajoče rodove v korist že zdaj silno bogate, zdaj živeče peščice ljudi, smemo upravičeno trditi, da se je naloga države okrepila. Težavo pri vzpostavljanju reda in tudi več pravičnosti pri delitvi bremen dejansko predstavlja globalizacija, kajti tržišče je eno, svetovno, upravitelji trga, države, pa so preprosto premajhni, da bi uveljavili enotna pravila in z močjo preganjali kriminalce po vsem svetu. Država, kakor jo poznamo, ni sposobna uveljaviti svoje suverenosti nad trgom, zato je trg podivjal. Ker državo upravlja človek, ki je pokvarljivo bitje, na razpolago pa je več kot dovolj denarja, da se vsakega kupi ali na naslednjih volitvah odstrani. (Kako je mogoče vplivati na volitve, se lahko učimo od naših predčasnih volitev. V dveh mesecih so iz nič na prvo mesto postavili človeka, ki ga brez medijev ne bi volil niti najboljši sosed.)

Isti proces kakor na gospodarsko-političnem področju se pojavi, ko gre za ekologijo. Naravovarstveniki se pojavljajo kot politično-gospodarski igralci, včasih kot glavni igralci, drugič kot plačanci ene gospodarsko-politične skupine zoper drugo, tretjič so v vlogi naivnih aktivistov, ki delajo z žarom kakega verskega fanatika. Tudi zaradi tega je potrebno, da se na oder vrne religija, kajti na globalne probleme moramo dajati globalne odgovore, take, da jih

bo za svoje sprejel Kitajec in njegova država, Američan in njegova država, itd.

Tudi s tega zornega kota se kaže ekološko vprašanje kot izrazito interdisciplinarno. Glavna težava pa je volja, da bi spoznana dejstva tudi upoštevali v dejanjih.

VOLJA

Pri debatah o ekoloških težavah večkrat slišimo, da znanje imamo, tehnologijo tudi, da pa ni (politične) volje, ker je sanacija draga. Človeštvo kot celota se srečuje z istim problemom kakor posameznik, ko mora pri sebi kaj spremeniti na bolje. Delati dobro je največkrat vprašanje hotenja, torej volje, ker je dobro samo po sebi naporno. Ali imamo resnično voljo, da bi ekološko problematiko reševali, ali ne? Na to temeljno vprašanje še vedno lahko odgovarjamo: nimamo volje, kajti vse kaže in podatki potrjujejo, da si sedanjega načina življenja (frazo, s katero opisujemo naš standard oz. luksuz) sicer ne smemo več privoščiti, če hočemo pomagati naravi k zadostnemu ravnovesju, ampak spremenimo pa nič. Religiozno izrazoslovje je tukaj bolj direktno in brez olepševanj. Potrebno se je odpovedati, stopiti nazaj ali, čisto na kratko, potrebno je spreobrnjenje. Povprečnemu verniku vse naštetu ni všeč, laik ali nevernik pa sta silno daleč od vsake take govorice ali mišljenja. Ekologi so marsikdaj "zveri brez zob in šap", kajti sočasno zahtevajo odpoved, kar potrjujejo dejstva, in iščejo vsečo govorico, v kateri pa ponavljajo utvare, ki jih poznamo iz komunističnih ali kapitalističnih obljub. Utvara je, da je mogoč "vzdržen razvoj" ali pa "ničelna rast" gospodarstva.

Vzgoja volje je bila nekoč v ospredju krščanske vere. Vzgoja volje ne more mimo odpovedi, premagovanja, samopremagovanja, pokore in skromnosti. Volje ne moremo vzgajati, če ni nobenega napora. Obenem pa je jasno, da človek ceni le tisto, za kar si je moral prizadevati, kar je zahtevalo od njega vztrajen napor. Najbolj cenimo nezasluženo dar, ki smo si ga pridobili z velikim naporom.

Teološko je vera božji dar, praktično pa si jo pridobimo z velikim naporom in tudi pravim odrekanjem, kajti vera je odnos do Boga, ki je Duh, in zahteva odpoved materializmu in vsem poznani sebičnosti.

Vprašanje, ki ga bomo morali rešiti, je, kako bomo vzgajali voljo za dobro in kako bomo vztrajali pri tem naporu, četudi se bodo vedno našli taki, ki bodo s prevarami in korupcijo, z brezbriznostjo in nasiljem (močjo), z lobiranjem in manipulacijami poskušali prenesti breme, ki jim pripada, na druga ramena. Ekološkega vprašanja ne bomo mogli rešiti, dokler ga ne bomo postavili v splošen kontekst družbenega, političnega, gospodarskega, kulturnega in verskega življenja, oz. vse do tedaj, dokler bo gospodarstvo prevladovalo nad vsemi ostalimi razsežnostmi človeškega življenja.

Zemlja nam pošilja nedvomno sporočilo, ura tik-tak, in drvimo v ekološki prepad. O

tem skoraj ni več dvoma. Nimamo pa volje, da bi spremenili celoten ustroj družbe, ki ga od industrijske revolucije in razsvetljenstva določa boj proti katolištvu, hegemonija Evrope v svetu (Amerika je civilizacijsko otrok Evrope) in sedanji premik te hegemonije v države BRIC, ki se bo zgodil v naslednjih petih desetletjih, ki pa za naš planet niso nič boljše kakor tisto, kar že poznamo, in silni tehnični razvoj, ki je pomnožil vpliv človeka na okolje.

Opaziti je mogoče, da je ponekod škoda že nepopravljiva (npr. vsakič, ko izumre kakšna živalska vrsta ali ko tuje rastline vdrejo na nova območja), vendar še ni vse izgubljeno. Kar smo sami povzročili, lahko omilimo in spremenimo. Čas je, da si nalijemo čistega vina in začnemo pot odrekanja in popravljanja, ki nas vse prebivalce zemlje čaka, in nehamo prelagati na revne, nerazvite in brezpravne, pa tudi na prihodnje rodove, pokoro za svojo krivdo.